

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1120
танай _____-ны № _____-т

НИЙСЛЭЛИЙН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Үнэн ба зөв намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв намын мөрийн хөтөлбөр /..... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Нийслэлийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

A handwritten signature in black ink, appearing to be a stylized name.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

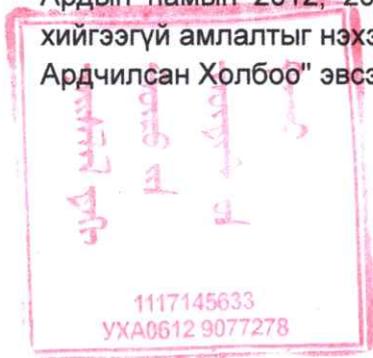
3

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
  - 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
  - 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
  - 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
  - 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
  - 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
  - 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
  - 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
  - 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
  - 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
  - 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
  - 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
  - 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

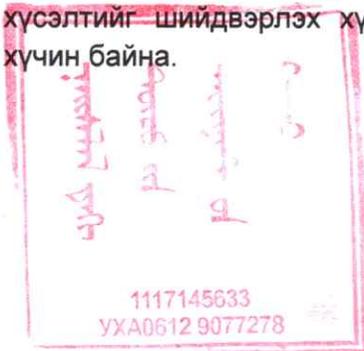
2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ”

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт”-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

5

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

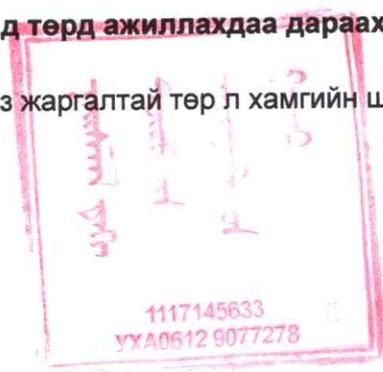
1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

6

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and strokes.

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 112
танай _____-ны № _____-т

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баянгол дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Үнэн ба зөв намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Баянгол дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв намын мөрийн хөтөлбөр /..... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянгол дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Баянгол дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

2

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

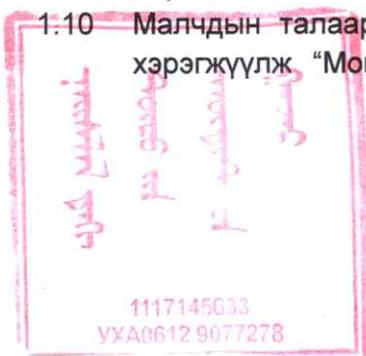
-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/ 3

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
  - 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
  - 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
  - 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
  - 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
  - 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
  - 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
  - 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
  - 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
  - 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
  - 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
  - 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
  - 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

5

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

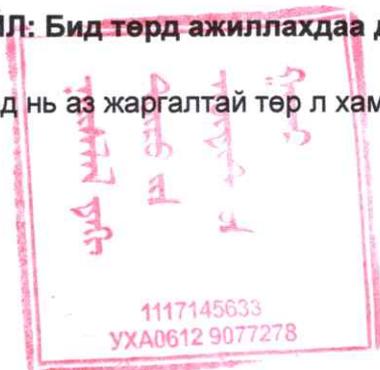
1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

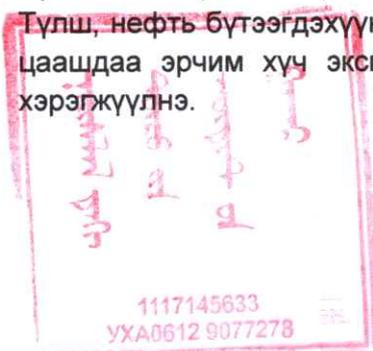
ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

6

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and strokes, located at the bottom right of the page.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

8

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1113
танай _____-ны № _____-т

БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баянзүрх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Үнэн ба зөв намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Баянзүрх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дах хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв намын мөрийн хөтөлбөр /.....⁸ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянзүрх дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Баянзүрх дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

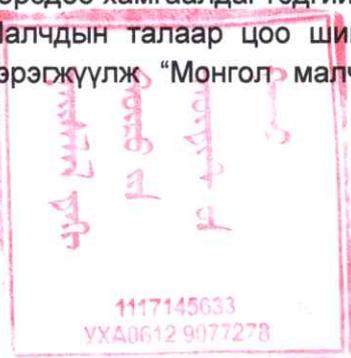
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

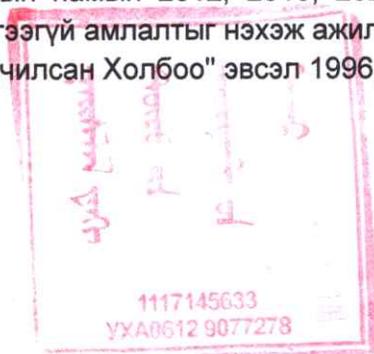
3

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
- 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
- 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
- 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
- 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
- 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
- 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
- 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
- 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

4

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and strokes, located at the bottom right of the page.

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ”

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт”-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

A handwritten signature in black ink, written in a cursive style, located at the bottom right of the page.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

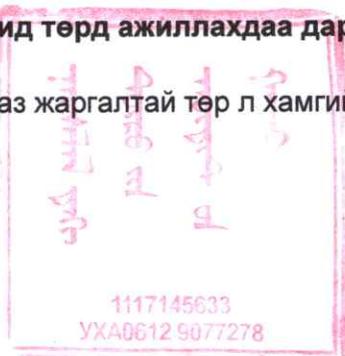
1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

6

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

7

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

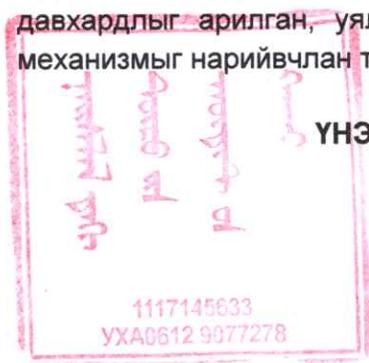
- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

8

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1116

танай _____-ны № _____-т

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Чингэлтэй дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Үнэн ба зөв намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Чингэлтэй дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дэх хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв намын мөрийн хөтөлбөр /...8... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Чингэлтэй дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Чингэлтэй дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

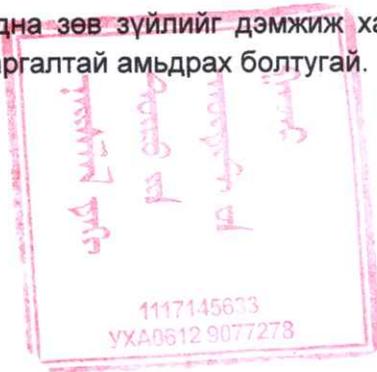
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

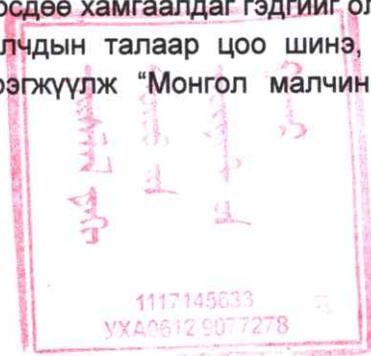
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

3

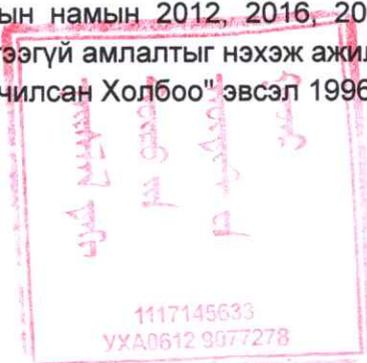

хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.

- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
- 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
- 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
- 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
- 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
- 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
- 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
- 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
- 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

4

A handwritten signature in black ink, appearing to be a stylized name.

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

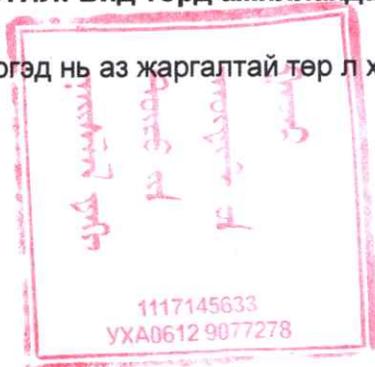
1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

6

A handwritten signature in black ink, written over a small orange square containing the number 6.

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

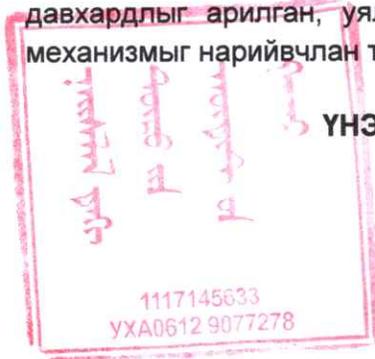
ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

8

A handwritten signature in black ink, written over a red square background.

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 118
танай _____-ны № _____-т

ХАН-УУЛ ДҮҮРГИЙН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Хан-Уул дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Үнэн ба зөв намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл /бие даан нэр дэвшигч/ нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа 2050", Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Хан-Уул дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дах хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв намын мөрийн хөтөлбөр /.....⁸ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Хан-Уул дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Хан-Уул дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

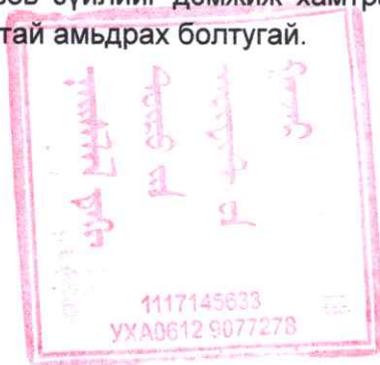
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, ерөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
  - төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
  - хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,
- эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

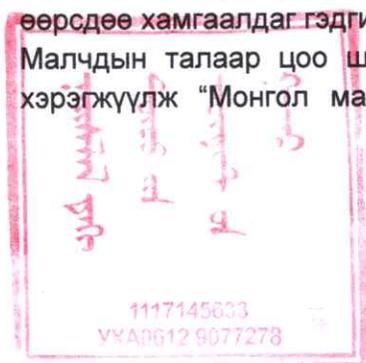
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

3

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
  - 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
  - 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
  - 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
  - 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
  - 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
  - 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
  - 1.18 Монгол улсынхаа өргөн удам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
  - 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
  - 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
  - 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
  - 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
  - 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

4

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

5

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

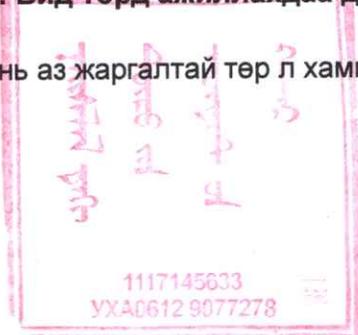
1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

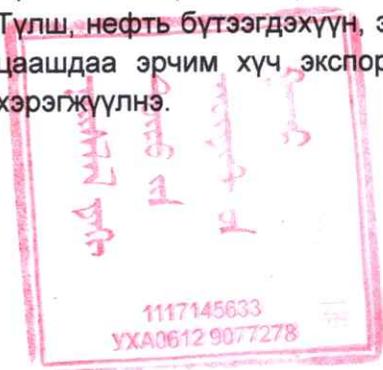

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

7

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ /2024/

8

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1124
танай _____-ны № _____-т

БАГАНУУР ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Багануур дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох “Үнэн ба зөв” намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв” намын Багануур дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дах хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв” намын мөрийн хөтөлбөр /.....⁶ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Багануур дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Багануур дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

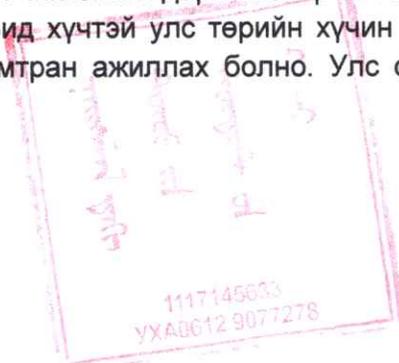
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

Handwritten signature in purple ink.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж “Монгол малчин – Монголын эдийн засаг” хөтөлбөрийг

М.О.О.

хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.

- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
- 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
- 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
- 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
- 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
- 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
- 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
- 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
- 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

M. D. D. D.

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

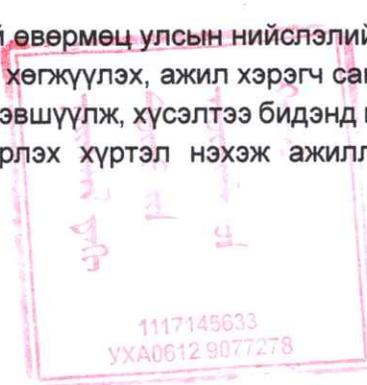
2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

M. D. D. D.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

M. Ogtor

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

М.Огюрян

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

M. Ogtom

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1126
танай _____-ны № _____-т

БАГАХАНГАЙ ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Багахангай дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох “Үнэн ба зөв” намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван

жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Багахангай дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дах хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв” намын мөрийн хөтөлбөр /.....³ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Багахангай дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

**ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын
Багахангай дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр**

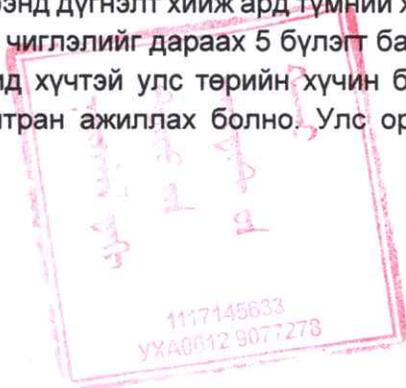
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

Handwritten signature in purple ink.

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
- хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
- төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
- хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,

-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж “Монгол малчин – Монголын эдийн засаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.

- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
- 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
- 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
- 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
- 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
- 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
- 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
- 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004, Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

M. Доржиев

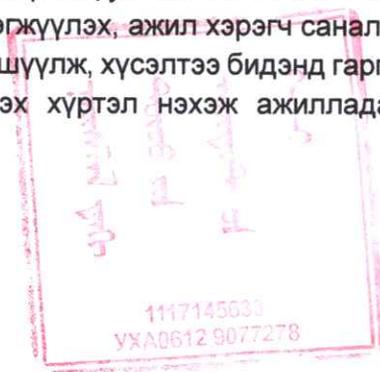
- 2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

M. D. T. M.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ АЧЛАЛТ ТӨР

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.

М.Доржиев

- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

И.Дугтмаа

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

М.Доржиев

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 1128
танай _____-ны № _____-т

НАЛАЙХ ДҮҮРГИЙН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Налайх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох “Үнэн ба зөв” намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв нам”-ын Налайх дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дах хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв” намын мөрийн хөтөлбөр /...8... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Налайх дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

**ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын
Налайх дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр**

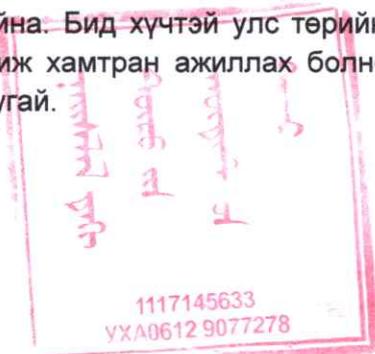
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

M. Ugras

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
  - хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
  - төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
  - хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,
- эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж “Монгол малчин – Монголын эдийн засаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.

М.Дорж

- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
- 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
- 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
- 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
- 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
- 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
- 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
- 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004, Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

М.Дугарал

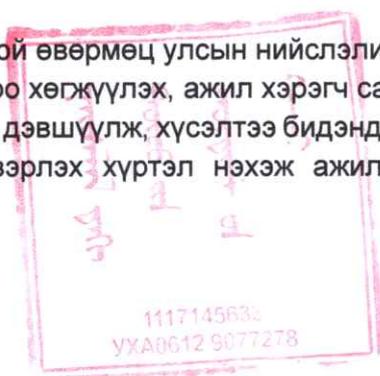
- 2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ”

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт”-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

M. D. D. D.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ АЧЛАЛТ ТӨР

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

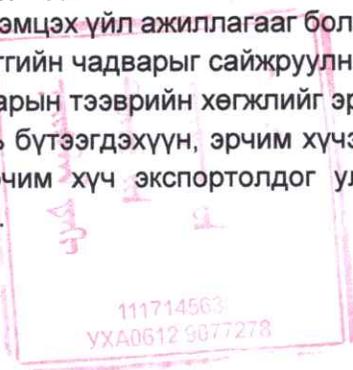
- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.

М.Дугарал

- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

Handwritten signature in purple ink.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

М.Огюрен

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024.08.07 № 131
танай _____-ны № _____-т

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сонгинохайрхан дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох “Үнэн ба зөв” намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны

төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв” намын Сонгинохайрхан дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв” намын мөрийн хөтөлбөр /.....? хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Сонгинохайрхан дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Сонгинохайрхан дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

Handwritten signature

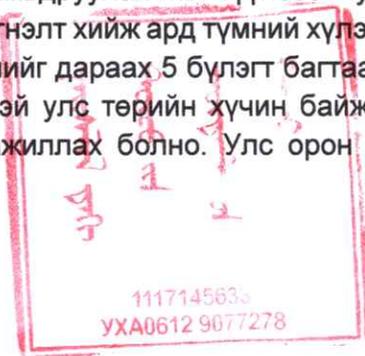
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, ерөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

M. Durrin

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
  - хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
  - төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
  - хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,
- эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

Handwritten signature

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
  - 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
  - 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
  - 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
  - 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
  - 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
  - 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
  - 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
  - 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
  - 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
  - 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
  - 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
  - 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж, мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

М.Оюун

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

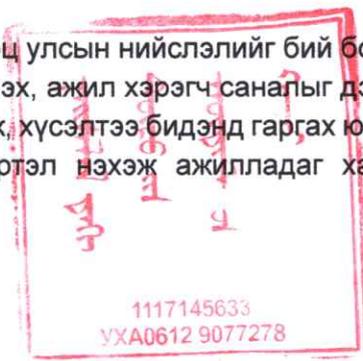
- 2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

Handwritten signature in purple ink.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

М.Огтор

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

М.О.Орлов

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
НИЙСЛЭЛ ДЭХ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо,
Г.Амарын гудамж, Соёлын төв өргөө, Г корпус, 5 давхар,
Утас: 7000 7734, Факс: (976-11) 32 01 54,
И-мэйл: ub@audit.gov.mn, Вэбсайт: www.audit.mn

2024. 08. 07 № 1133
танай _____-ны № _____-т

СҮХБААТАР ДҮҮРГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ ҮНЭН БА ЗӨВ НАМД

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сүхбаатар дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох “Үнэн ба зөв” намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулж санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит Нийцлийн аудитын стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа 2050”, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Улсын Их Хурлаас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

Нийслэлийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

“Үнэн ба зөв” намын Сүхбаатар дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын хуульд заасан тусгай шаардлагад шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Үнэн ба зөв” намын мөрийн хөтөлбөр /.....⁸ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг Сүхбаатар дүүргийн сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

М.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ

ХҮЧТЭЙ СӨРӨГ ХҮЧИН

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын

Сүхбаатар дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр

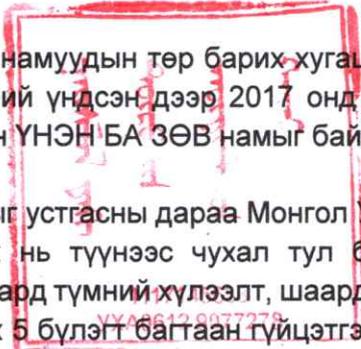
ТӨРД ХЯНАЛТ ТҮМЭНД ИТГЭЛ...

ТОВЧЛОЛ

Монгол Улсын өнгөрсөн 30 жилийн нийгэм, улс төрийн бодлого, амьдралд дүгнэлт хийж, 1990-2020 оныг хүртэлх УИХ 8 удаагийн, Ерөнхийлөгчийн 9 удаагийн, Орон нутгийн 8 удаагийн сонгуулиар ард түмэн, сонгогчдын сонголт, итгэл найдварыг зөвхөн өөрсдийн ЯЛАЛТ хэмээн ойлгож, МАНАН шударга ёсыг уландаа гишгэж, хууль гаргаж хулгай хийдэг авлигажсан, өрөнд орсон, ард түмэн нь ядуу өнөөгийн Монгол Улсыг бий болгосон байна.

Бид шударга ухаант ард түмний МАН, АН намуудын төр барих хугацааны үнэлэлт, дүгнэлт байнгын шүүмжлэлүүдтэй санал нэгдсэний үндсэн дээр 2017 онд Монгол Улсаа мандуулах гарц болгож Улс Төрийн жинхэнэ хүчин ҮНЭН БА ЗӨВ намыг байгуулсан болно.

МАНАН-г устгах нь чухал боловч МАНАН-ыг устгасны дараа Монгол Улсаа хүчирхэг болгож, ард түмнээ амар амгалан амьдруулах нь түүнээс чухал тул бид МОНГОЛ УЛСЫНХАА гурван цагийн хэлхээнд дүгнэлт хийж ард түмний хүлээлт, шаардлагад нийцсэн Улсаа засаж, хөгжүүлэх, үндсэн чиглэлийг дараах 5 бүлэгт багтаан гүйцэтгэхээр төлөвлөж буйгаа санал болгож байна. Бид хүчтэй улс төрийн хүчин байж төрд хяналт тогтоохоос гадна зөв зүйлийг дэмжиж хамтран ажиллах болно. Улс орон минь хөгжиж, ард түмэн жаргалтай амьдрах болтугай.

M. D. [Signature]

ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ УЛСАА ЗАСАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

Монголын ард түмэн бид:

- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
  - хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж,
  - төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
  - хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,
- эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зорилго дор сайн чигийг зөв заах ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ-ын санал...

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ АРД ТҮМНИЙ ХҮЛЭЭЛТ

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Монголын ард түмний төлөө МАН, АН-ын хэзээ ч хийхгүй зүйлийг Монголын ард түмнийхээ төлөө ҮНЭН БА ЗӨВ НАМ дараах заалтуудаар хийнэ.

- 1.1 Монголын төрөөс хулгай хийсэн, авлига авсан, гадны эрх ашигт үйлчилсэн хүнийг 3 үеэр нь Монголын төрд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2 Ард нийтийн санал асуулга явуулж Үндсэн хууль, тогтолцооны бүрэн өөрчлөлтийг хийнэ.
- 1.3 Байгалийн баялаг, иргэдийн боломжийг дээрэмдэж хөрөнгөжсөн, тэр хөрөнгө мөнгөө гадаад улсад нуусан хүмүүст хөрөнгөө нотлох шалгалт оруулах хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөрөнгөө баталж чадаагүй хүмүүсийн хөрөнгийг шууд улсын орлого болгож үйлдвэр бүтээн байгуулалт барих тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улсын их хурлын гишүүдийн зөвлөхийг салбарын эрдэмтдээр томилох болно.
- 1.5 Иргэн бүрийг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн урьдчилсан үзлэгт заавал хамруулах болно. Монгол хүний дундаж наслалтыг 75 насанд хүргэх эрүүл, аюулгүй, аз жаргалтай нийгмийг бүтээнэ. Монгол хүн эх орондоо ажиллаж хөдөлмөрлөх таатай орчин бий болгох болно.
- 1.6 Гадаад Улсын иргэдэд газар хийгээд байгалийн баялгийг бүрэн эзэмшүүлэхгүй.
- 1.7 Монгол Улсаа Монгол иргэндээ зориулж хөгжүүлэх болно. Монгол хүн, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр бүхнээс эрхэм байх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.8 Төрийн болон Улс төрийн өндөр албан тушаалтан гадаад улсад эмчлүүлэхээр бол ажлаас чөлөөлнө.
- 1.9 Эрх мэдлийг ард түмэнд нь зарцуулна. Хүчирхэг ард түмэн эрх чөлөөгөө өөрсдөө хамгаалдаг гэдгийг олон түмэндээ таниулан ойлгуулах болно.
- 1.10 Малчдын талаар цоо шинэ, урьд өмнө нь барьж байгаагүй бодлого хэрэгжүүлж "Монгол малчин – Монголын эдийн засаг" хөтөлбөрийг

М.Огтуул

- хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйгаар дэлхийд тэргүүлэх эдийн засгийн орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 Монгол хүний амьжиргаа, эрдэм мэдлэгийг Засгийн газрын нэн тэргүүний ажил гэж үзнэ. Нэг иргэний асуудлыг нэгдсэн бодолго хөтөлбөрийн цөм болгох болно.
  - 1.12 Монгол хүн бүрийг ажлын байртай, ажлаа хийгээд авах цалин нь амьдралд нь бүрэн хүрдэг тогтолцоог бий болгоно.
  - 1.13 Залуучуудыг гадны өндөр хөгжилтэй улсад сурч, ажиллах нөхцөл боломжоор хангах ажлыг зохион байгуулна.
  - 1.14 Уул уурхайд ажиллаж байгаа залуусыг гэр бүлтэйгээ хамт амьдрах, таатай орчин бүрдүүлнэ. Уул уурхайг түшиглэсэн дагуул хот барих эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.
  - 1.15 Гол мөрөн, ойн санг хамгаалах хуулийг дахин сэргээн баталж, дагаж мөрдүүлнэ. Мод тарих, бэлчээрийг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих болно.
  - 1.16 Олон улсын стандартад нийцсэн цалинг бий болгож, хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчилж, хөдөлмөрийн мөлжлөгийг бүрэн устгах болно.
  - 1.17 Ядуурал, ажилгүйдэл, тэгш бус байдлыг арилгах зорилгоор боловсролын тогтолцоог бүрэн өөрчилж, аз жаргалтай Монгол хүнийг бий болно.
  - 1.18 Монгол улсынхаа өргөн уудам газар нутагт Монгол хүнийг эзэн болгож амьдруулах таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
  - 1.19 Эмэгтэйчүүдийг хүчирхэг, эдийн засаг, санхүүгийн хараат бус, аз жаргалтай амьдрах бүх нөхцөлийг бүрүүлнэ.
  - 1.20 Орон нутгийн хөгжлийг газар зүйн онцлогт тулгуурлан бий болгож, бодит шийдлээ хүчтэй хэрэгжүүлэх, шахаж ажиллах сөрөг хүчин байх болно.
  - 1.21 Уламжлалт Төр удирдах суу ухааныг өнөөгийн нөхцөлд уялдуулж Монгол төрийн тогтолцоог сайжруулан өөрчилж, хүчтэй сөрөг хүчин байна.
  - 1.22 Ялзарсан, ужгирсан, үхмэл, улс төрийн буг болсон хүмүүсийг Улс төр болон, төрийн албанаас цэвэрлэнэ.
  - 1.23 Бид хүчтэй сөрөг хүчин байхаас гадна Монголын ард түмэнд хэрэгтэй сайн зүйлийг дэмжиж зөвлөж чаддаг хэрсүү хамтрагч байна. Улс орноо хөгжүүлэх алив зөв зүйлийг дэмжиж ажиллана. Зөвд зөөлөн бурууд хатуу байна.

НЭГЭН ЗҮЙЛ: 1992-оос хойш АН, МАН-ын ард түмэнд амлаж мөрийн хөтөлбөртөө тусгаад хийгээгүй ард түмнийг хуурч мэхэлсэн сонгуулийн амлалтыг бүрийг бодит ажил болгохыг шаардаж нэхсэн сөрөг хүчин байх болно.

- 2.1 Монгол Ардын Хувьсгалт намын 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, Монгол Ардын намын 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.
- 2.2 Ардчилсан Холбоо" эвсэл 1996, 2000, "Эх орон-Ардчилал" эвсэл 2004,

М.Огторг

Ардчилсан намын 2008, 2012, 2016, 2020, 2024 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

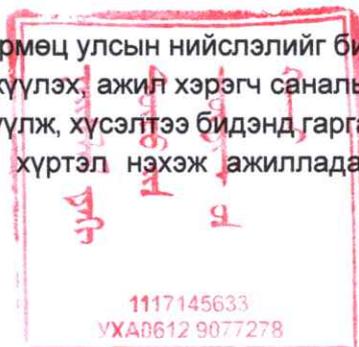
2.3 ХҮН нам-ын 2020 оны мөрийн хөтөлбөрт тусгаад хийгээгүй амлалтыг нэхэж ажиллана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАДРАН ГИЙХ МОНГОЛ ХҮН

НЭГЭН ЗҮЙЛ. "АМАР АМГАЛАН АЖ АМЬДРАЛ"

Ахуйт төрийн үйлчилгээний талаарх санал:

- 3.1 Цог золбоо, итгэл найдвар, урам зориг дүүрэн монгол хүнийг хүмүүжүүлэн бий болгох боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.2 Боловсрол /Мэдлэг + Чадвар + Хүмүүжил + Ёс зүй + Хариуцлага + Өв соёл+.../ ын ойлголтыг зөв тодорхойлж улс орноо хүчирхэг болгох зөв сэтгэлтэй иргэдийг бэлдэнэ.
- 3.3 Шинжлэх ухаанд суурилсан, шинжлэх ухааны бүтээлийг олон улсад таниулж, иргэн төвтэй үнэ цэнийг бий болгоно.
- 3.4 Хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг эх оронч үзлээр хүмүүжүүлэх, амьдрах ухаанд сургахад чиглэгдсэн ном зохиол, бүтээл туурвилыг төрөөс хөхүүлэн дэмжинэ.
- 3.5 Нэг хүүхдийн асуудлыг – Нэгдсэн сургалт"-ын хөтөлбөрт тусгаж, хүүхэд бүрийн өөрийн оролцоонд тулгуурласан сургалтын орчин бүрдүүлнэ.
- 3.6 Сургууль бүрд төрөл бүрийн клуб, дугуйлан хичээллүүлж, хүүхэд бүр 2-оос дээш дугуйлан, клубт хамрагдана.
- 3.7 Амжилттай үр дүнтэй хэрэгжиж буй хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.8 Монгол судлалыг хөгжүүлнэ.
- 3.9 Монгол анагаах ухааныг дэлхийн брэнд болгож, анагаах ухааны мэдлэг, судалгааны ажил, уламжлалт эмийг экспортолно.
- 3.10 Эрүүл мэндийн байгууллагыг улс төрчдөд хамраалтай бус болгож, шударга тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.11 Эрүүл мэндийн даатгалын цоо шинэ орчин бүрдүүлнэ.
- 3.12 Өндөр технологи, нано-технологи, инновацын бүтээлийг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.13 Цэвэрхэн орчинтой өвөрмөц улсын нийслэлийг бий болгоно.
- 3.14 Иргэдийн эх орноо хөгжүүлэх, ажил хэрэгч саналыг дэмжиж ажиллана.
- 3.15 Иргэн та асуудал дэвшүүлж, хүсэлтээ бидэнд гаргах юм бол бид тэр санал хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл нэхэж ажилладаг хариуцлагатай сөрөг хүчин байна.

M. Оюун

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЧЛАЛТ ТӨР**

НЭГЭН ЗҮЙЛ: ТОГТВОРТОЙ ТӨР-ҮНДСЭН БҮТЭЦ

Төр засаг нь тогтвортой, бодлого нь оновчтой байвал иргэдийн амьдрал баталгаатай байна. Манай нам тогтвортой төрийн цомхон бүтцийг 9 яам, 18 агентлагтай байхаар боловсруулсан:

Нэгдүгээр зүйл: Засгийн газрын бүтэц буюу ЯАМДУУД

Эрүүл энхийн яам /Байгаль орчин/

1. Гэгээрлийн яам /боловсрол+шинжлэх ухаан+соёл+урлаг+спорт/
2. Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яам
3. Сангийн яам /Уул уурхай, эрдэс баялгийн асуудал+аялал жуулчлал/
4. Хууль зүй, батлан хамгаалах
5. Дэд бүтцийн яам /зам тээвэр+барилга, хот байгуулалт+эрчим хүч/
6. Үйлдвэр, худалдааны яам /хүнд, хөнгөн, хүнс, ждү+гадаад, дотоод худалдаа/
7. Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яам /мал аж ахуй + газар тариалан/
8. Гадаад харилцааны яам

Хоёрдугаар зүйл: Засгийн газрын бүрэлдэхүүн буюу САЙДУУД

1. Монгол улсын ерөнхий сайд
2. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Монгол улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
3. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Эрүүл энхийн яамны сайд
4. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гэгээрлийн яамны сайд
5. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хүн ам, нийгмийн бодлого, хөдөлмөрийн яамны сайд
6. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Сангийн яамны сайд
7. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хуульзүй, батлан хамгаалах яамны сайд
8. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Дэд бүтцийн яамны сайд
9. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Үйлдвэр, худалдааны сайд
10. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн яамны сайд
11. Монгол улсын Засгийн газрын гишүүн – Гадаад харилцааны яамны сайд

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Бид төрд ажиллахдаа дараах зүйлийг санаж ажиллана

- ✓ Иргэд нь аз жаргалтай төр л хамгийн шилдэг нь байдгийг санаж ажиллана.

М.Огтор

- ✓ Боловсон ухаалаг төр нь нийгмийнхээ хөгжих гэсэн хүсэл эрмэлзлийг мэдэрч, хүлээн зөвшөөрдөг байх учиртайг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмнээсээ ганц татвар бус тэдний санал бодол, хүч хөдөлмөр, оюун ухааны шимийг авч байж Төр оршдогийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард олныхоо итгэлийг алдсан төр мөхөх тавилантайг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийг ухаантай удирдвал үгүйрэл, ядуурал, хулгай ичгүүртэй зүйл болдоггүйг Ухаангүй удирдах юм бол эд баялаг, нэр төр, төр улс ичгүүртэй болдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Төрийн зорилго нь ард түмэнд аз жаргалыг амлахад биш, харин эрхийн үзэл санааг мандуулахад оршдог гэдгийг санаж ажиллана.
- ✓ Ард түмэнд амлаж, хэлсэн бүхэндээ хүрч ажиллахын төлөө өдөр бүр хичээж, зүтгэж ажиллах болно.
- ✓ Чих сонор, хараа хурц ТӨР нь улс орныхоо аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.

НЭГЭН ЗҮЙЛ. “Улиг болсон улс төрөөс ангижрах”

- 4.1 Юуны түрүүнд ард олны хүсээд байгаа ил тод байдлыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Төр барих тухай өвөг дээдсийн үлдээсэн уламжлалыг энэ цаг үетэй уялдуулан ашиглана. Үзэл баримтлалыг шингээж бичих, мөрдөх, сахиулах.
- 4.3 Авлига хээл хахуул, шударга бус зүйл хийсэн нь шүүхээр тогтоогдвол төрийн албанд гурван үеэр нь ажиллуулахгүй.
- 4.4 Улс орноо хөгжүүлэх дотоод нөөц бололцоог бүрэн ашиглаж, дотоод зах зээлээ хамгаалах хатуу бодлоготой болгоно.
- 4.5 Үндэсний үйлдвэрлэгч компаниудыг дээд зэргээр дэмжих, татварын бодлогыг уян хатан болгож иргэдээ хөрөнгө чинээтэй болгоход саад болдог хүчин зүйлүүдийг бүрэн арилгаж, удаашралтай байгаа цалин тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг хурдасгана.
- 4.6 Чадварлаг боловсон хүчин төрийн албан хаагчдын чанарыг хурдан түргэн сайжруулах ажлын байрыг нь баталгаажуулах арга зам.
- 4.7 Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, хариуцлагатай, ёс зүйтэй ажилладаг болгон шинэчилнэ. Төрийн албан хаагч улс төрийн нөлөөллөөс болж ажлаас халдаг байдлыг бүрэн зогсооно.
- 4.8 Төрийн албан хаагчдыг шилж сонгох, мэргэжил ур чадварыг нь дээшлүүлэх, идэвхжүүлэх тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 4.9 Төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах, мэргэжлийн хувьд өсөж дэвших нөхцөл, боломжийг тодорхой зааж журамлан төрийн албанд тохиолдлын хүн орж шургалах боломжийг арилгаж, ирээдүйдээ итгэлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.10 Гамшигтай тэмцэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон засаг захиргааны нэгж, бүс нутгийн чадварыг сайжруулна.
- 4.11 Иргэний агаарын тээврийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.
- 4.12 Түлш, нефть бүтээгдэхүүн, эрчим хүчээр дотоодынхоо хэрэгцээг хангаж, цаашдаа эрчим хүч экспортолдог улс болох зорилтыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

М.Доржиев

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ГАДААД БОДЛОГО, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ГЕОПОЛИТИК

- 5.1 Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, зарчмуудыг даяаршлын үеийн дэлхий дахины шинэ нөхцөл байдал, эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эдийн засаг, нийгэм, батлан хамгаалах бодлоготой нягт уялдуулан боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 5.2 ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцааг бүхий л түвшинд хөгжүүлнэ.
- 5.3 Гадаад орнуудын улс төр, эдийн засгийн бодит сонирхлыг Монгол Улсад бий болгохдоо үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний язгуур эрх ашгийн үүднээс зохистой тэнцвэрийг хадгалах бодлого явуулна.
- 5.4 Монгол Улсынхаа хөгжлийг хурдасгахад НҮБ болон олон улсын бусад байгууллагаас дэмжлэг авах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.5 Монгол орныхоо байгаль, түүх, соёлыг гадаад ертөнцөд сурталчлан таниулах, бусдын ололт, дэвшлийг эх орондоо нэвтрүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.6 Дэлхий дахины болон бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан идэвхтэй оролцоно.
- 5.7 Хилийн чанад дахь иргэдийнхээ хууль ёсны эрх ашгийг тууштай хамгаалж, гадаад харилцааг улам бүр иргэншүүлнэ.
- 5.8 Улс орныхоо өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, худалдааг үр ашигтай болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангахад гадаад харилцааны үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ
НЭГЭН ЗҮЙЛ: ХУУЛИЙГ ХЯЛБАРШУУЛНА

НЭГЭН ЗҮЙЛ: Ард нийтийн санал асуулга явуулж тогтолцооны бүрэн өөрчлөлт хийнэ.

- 6.1 Төр засгийн тогтолцоо, хууль шүүхийн тогтолцоог бүх нийтээр хэлэлцэж бүрэн өөрчилнө.
- 6.2 Хуулийн зохицуулалтыг илүү оновчтой болгох, заалтуудынх нь зөрчил, давхардлыг арилган, уялдаа холбоог нь сайжруулж, хууль хэрэгжих механизмыг нарийвчлан тогтоож хэрэгжүүлнэ.

ҮНЭН ЯЛНА ҮР ҮЛДЭНЭ...

М.Дорж